

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальних теорій

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«Особливості впливу ціннісних орієнтацій та соціальних установок на дітей-підлітків схильних до девіантної поведінки»**

«Peculiarities of the influence of value orientations and social settings on adolescents prone to deviant behavior»

Виконав: студент денної форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
Русанов Микита Володимирович
Керівник к.політ.н., доц.Хлівнюк Т.П.

Рецензент к.політ.н, доц. кафедри кафедри
адміністративної діяльності та безпеки ОВС
Одеського держаного університету внутрішніх
справ Карагіоз Р.С.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 4 від 29.11.2018 р.

Завідувач кафедрою

_____ Хлівнюк Т.П.
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 2
протокол № __ від __.12.2018

р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/
бали)

Голова ЕК

_____ Чернецька Ю.І.
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ УСТАНОВОК В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ	7
1.1. Аналіз змісту поняття «ціннісні орієнтації» та «соціальні установки» у сучасній науковій літературі	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Вплив ціннісних орієнтацій на формування соціальних установок особистості	23
1.3. Особливості ціннісно-сислової сфери особистості в підлітковому віці	30
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМА ДЕВІАЦІЙ У СУЧАСНОМУ ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	38
2.1. Дослідження девіантної поведінки у науковій літературі	38
2.2. Девіантна поведінка дітей-підлітків	44
2.3. Особливості розвитку ціннісних орієнтацій та соціальних установок у дітей-підлітків схильних до девіантної поведінки	49
Висновки до другого розділу	56
РОЗДІЛ III. РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЦІННОСТЕЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ УСТАНОВОК ДІТЕЙ- ПІДЛІТКІВ	597
3.1. Опис бази та методик дослідження	
3.2. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження	
3.3. Рекомендації щодо формування ціннісних орієнтацій та конструктивних соціальних установок у дітей-підлітків, схильних до девіантної поведінки ..	72
Висновки до третього розділу	79
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Актуальність дослідження дітей-підлітків, котрі схильні до девіантної поведінки визначається залишається значимою, адже, форми девіацій доповнюються, і їх кількість не зменшується, а лише замінюється одна на іншу. Формування особистісної ціннісної структури дитини є найважливішим чинником процесу соціалізації та її розвитку, а в майбутньому і суспільства взагалом. Питанню впливу ціннісних орієнтацій на соціальні установки як стержневого компонента особистості належить одне з важливих місць у дослідженнях особистісного розвитку дитини-підлітка. Схильність до поведінки, що відхиляється від норми може закріпитись в особистості дитини і визначатиме її майбутнє життя.

Соціально-сприятливі ціннісні орієнтації та прийнятні позитивні соціальні установки сприяють процесу розвитку особистості підлітка в цілому. Вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху. Вже давно прийнято в українському суспільстві боротися з соціальними відхиленнями за допомогою покарань за девіантну поведінку та здійснення соціального контролю за особами, яким вона властива, аж до примусового «перевиховання» та ресоціалізації. Таким чином можна стримувати розповсюдження соціальних відхилень, але не перевиховати дітей.

Саме тому часто діти-підлітки з такою поведінкою можуть бути соціально ізольовані, вони чинять опір будь – яким пропозиціям співпраці з метою виховання. Але зараз в нашому суспільстві є криза, тому методи, які діяли раніше стають неефективними, а це негативно сприяє соціалізації таких дітей. Альтернативою зазначеним методам боротьби з девіантною поведінкою є стратегія нормалізації, що передбачає визнання соціальних відхилень неминучим явищем, пов'язаним із закономірностями розвитку суспільства і окремої особистості та спрямовує зусилля суспільства не стільки на подолання девіантної поведінки, скільки на упередження і

зменшення її негативних наслідків від реалізації сформованих ціннісних орієнтацій та соціальних установок у спотвореній формі.

Сукупність проблем підлітків, які мають схильності до девіантної поведінки завжди мають зміни (спотворення) ціннісних орієнтацій та соціальних установок, які перешкоджають успішному розвитку особистості. Саме соціальна робота є посередником між сучасними дослідженнями у різних науках і підлітками, які мають схильності до девіантної поведінки.

Згідно з усталеними у сучасній науці положеннями, ціннісні орієнтації та соціальні установки розглядаються у нашому дослідженні як елементи свідомості (І. С. Кон, А. С. Прангішвілі), пов'язані з мотиваційно-потребнісною сферою, ідеалами (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, М. Й. Боришевський), як вид ціннісного ставлення людини до світу, як результат переваги на основі образів та еталонів (О. Г. Асмолов, І. Д. Бех, Б. С. Братусь, С. Л. Рубінштейн), як диспозиції вищого рівня, що зумовлюють уявлення людини про головні цілі життєдіяльності та засоби їх досягнення (В. О. Ядов), як усвідомлюваний рівень смислових утворень (В. О. Ядов, О. Г. Асмолов), як «ядро» особистісного розвитку (К. О. Абульханова-Славська, О. Г. Асмолов, Л. І. Божович, М. Г. Казаріна, І. С. Кон, В. С. Мерлін), яке виявляється в ситуації вибору як «вчинок свідомості» (М. М. Бахтін).

Дослідженням ціннісних орієнтацій та соціальних установок підлітковому віці займались Н. Є. Бондар, А. А. Козлов, З. В. Сікевич, В. Т. Лісовський, К. А. Нечаєва, І. А. Райгородська, Н. І. Стрелянова, Є. А. Подольська, А. М. Мордовець, І. Г. Попова.

Проблема відхилень у поведінці від загальноприйнятих просоціальних норм і зразків (девіацій) існує на всіх вікових етапах розвитку. Однак найбільш часто ця проблема обговорюється в контексті підліткового віку, так як саме в цей період формуються Я-концепція, самосвідомість особистості - основа для подальшого життєвого самовизначення і побудови власної поведінки в різних ситуаціях (Л.С.Виготський, І.С. Кон, А.Є. Личко,

Г.Е. Сухарева, Д. Б. Ельконін та ін.). У ряді досліджень відмічається, що підлітковий вік вкрай сензитивний для утворення ціннісної орієнтації та соціальних установок в якості стійкої особистісної властивості. Саме у цьому віковому періоді закладається здатність об'єктивної оцінки самого себе і оточуючого світу, котрий найбільше впливає на становлення закономірностей, які згодом вказуватимуть на позицію у житті вже дорослої людини.

Діти - підлітки представляють собою групу підвищеного соціального ризику. Кризовий характер підліткового періоду, пов'язаний з психогормональними процесами, внутрішніми конфліктами, дезорієнтацією у внутрішніх і зовнішніх відносинах, переосмисленням міжособистісних зв'язків з оточуючими, усвідомлюєш своє місце серед інших і ін..

Саме визначені роботи науковців щороку поповнюються і сучасними авторами і кризові явища сучасної України вкрай виразно демонструють важливість досліджень особливостей впливу ціннісних орієнтацій та соціальних установок на дітей-підлітків схильних до девіантної поведінки, а також вибір технологій, методів адекватної роюти з ними.

Об'єктом дослідження є ціннісні орієнтації та соціальні установки дітей підліткового віку.

Предметом дослідження є ціннісних орієнтацій та формування соціальних установок дітей підлітків зі схильстю до девіантної поведінки.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та дослідити особливості впливу ціннісних орієнтацій та соціальних установок на дітей-підлітків схильних до девіантної поведінки

Поставлена мета визначає наступні **завдання**:

1. дослідження сучасної літератури щодо визначення сутності понять соціальні установки та ціннісні орієнтації;
2. дослідити проблеми девіацій у сучасному підлітковому середовищі;
3. провести дослідження дітей – підлітків на схильність до девіантної поведінки, з'ясувати ціннісні орієнтації та соціальні установки дітей -

підлітків, схильних до девіантної поведінки;

4. провести аналіз та інтерпретацію отриманих результатів дослідження;

5. розробити рекомендації щодо формування ціннісних орієнтацій та конструктивних соціальних установок у дітей-підлітків, схильних до девіантної поведінки

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні ціннісних орієнтацій та соціальних установок як складових спрямованості особистості, вивчені психології підліткового віку та вікових особливостей ціннісно-сміслової сфери та соціальних установок особистості.

Практичне значення роботи полягає у тому, що теоретично досліджено ціннісні орієнтації та соціальні установки у підлітковому віці. Також результати дослідження рекомендовані для використання у професійній діяльності соціальних працівників та соціальних педагогів, психологів, правоохоронців та інших професій, які працюють у тандемі з девіантними підлітками

Апробація.Окремі аспекти результатів дослідження були оприлюднені на двох конференціях: 74 щорічній студентській конференції Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (м. Одеса, 2018 р.).

Публікації.Результати роботи висвітлено в тезах конференції у збірнику: Русанов М. В. Аналіз понять ціннісних орієнтацій та соціальних установок / М.В. Русанов, Т.П. Хлівнюк// Збірник тез доповідей 74-ї щорічної студентської конференції Одеського національного університету імені І.І.Мечникова 26-27 квітня 2018 р. Одеса. - О.: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2018. – С.148-150.

Методами дослідження є теоретичний аналіз та ознайомлення з практичним досвідом викладеним у сучасній науковій літературі з означеної проблеми, анкетування, «Визначення схильності до відхилень» (А.Н.Орел); «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно - потребової сфері» (О.Ф. Потьомкіної).

ВИСНОВКИ

Формування соціально-позитивних ціннісних орієнтацій та соціальних установок сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Як важливі елементи структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі становлення людини в підлітковому віці. Саме завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісно в оточуючому її світі. Девіантний підліток зіштовхується з безліччю проблем та перешкод в особистісному розвитку. Світ цінностей – це насамперед світ культури, сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості. Особливість ситуації в суспільстві, у якій проходить формування духовності особистості, полягає в тому, що цей процес відбувається в умовах послаблення політичного та ідеологічного пресингу, розширення соціальної самостійності та ініціативи юнацтва. Визначені напрямки у підлітків, які мають схильності до девіантної поведінки завжди мають зміни ціннісних орієнтацій та соціальних установок, які перешкоджають успішному становленню особистості, адекватної соціальної адаптації.

Сьогодні наука розглядає соціальну норму і соціальне відхилення у поведінці як два протилежні полюси. Проте нормативна поведінка домінує в сучасному суспільстві як за поширенням, так і за соціальною значущістю. Вона визначається як: правило, вимоги суспільства до людини, в яких визначені більш чи менш точно обсяг, характер, а також межі можливого і допустимого у її поведінці. Будь-яка норма корисна, якщо вона є значущою. Коли ж особистісність втрачає цю якість, то результат її соціальної дії буде негативним. Це приводить до заміни антисуспільної унормованої поведінки іншим правилом. І його невиконання уже не буде свідчити про девіантну поведінку, небажані прояви в суспільній практиці.

Віддаючи належне зробленому дослідниками даної проблеми, слід визнати слабку розробленість деяких важливих теоретико-методологічних

аспектів, пов'язаних з девіантністю і девіантною поведінкою підлітків. Оскільки дана проблема є прикордонною з багатьма науками (педагогікою, соціологією, філософією, психологією, кримінології, медициною і ін.), Оскільки вимагає комплексного і багатоаспектного аналізу з домінуючою орієнтацією на соціальну роботу. Це одна з тих проблем, всебічне осмислення яких передбачає науковий пошук і на теоретико-методологічному, і на прикладному емпіричному рівнях.

Соціальне відхилення від норм складається із девіацій у трьох основних сферах: особистість, середовище, організм. Індивідуальна специфіка реалізації відхилення в поведінці і переживаннях людини полягає в переважанні: а) особистісного ядра з його сукупністю соціально-психологічних елементів; б) впливу соціального середовища з його багатогранними ознаками; в) індивідуальних властивостей людини, які надають поведінці певної своєрідності.

З одного боку, для повноцінного існування підліток потребує постійного опори в прагненнях до задоволення власних потреб, оскільки такий опір (середовищних факторів, внутрішніх умов) забезпечує феномен актуального самопочуття і створює можливості розвитку. З іншого боку, подолання опору задоволення тієї або іншої потреби завжди є напруга, а при відсутності відповідного емоційно-вольової ресурсу призводить до деструктивних ефектів: конфліктів, стресу, агресії, девіацій і т.п.

Підлітковий вік - це, по суті своїй, вік першого найбільш цілісного прояви людини як суб'єкта власного життя: віком формування першої цільної форми его-ідентичності, визначення свого місця в світі. Основним змістом підліткового віку є соціальне експериментування, в процесі якого формується самосвідомість підлітка, як основа для подальшого життєвого самовизначення, формування ціннісних орієнтацій та соціальних установок і побудови власної поведінки в різних ситуаціях.

Незважаючи на велику кількість теоретичних підходів до проблеми девіації, емпіричних досліджень різних її форм і проявів, питання про

глибинні механізми формування цього явища (або про порушення (відсутність, пошкодженні) деяких глибинних психічних механізмів, що забезпечують нормальний розвиток) залишається відкритим. Цим пояснюється вкрай слабка результативність пропонованих корекційних методів впливу при досить великій кількості їх розробок. Вважаємо за доцільне проводити регулярний аналіз схильності до девіацій дітей рідліткового віку, спостерігати за змінами у поведінці та соціальними установками та своєчасно розпочинати соціальну корекцію.

Для дослідження впливу цінностей на соціальні установки девіантних підлітків нами було проведено емпіричне дослідження схильності до девіантної поведінки за методикою «Визначення схильності до девіантної поведінки (А.Н.Орел). та соціальних установок за методикою автора О.Ф. Потьомкіної «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребової сфері».

За результатами проведеного тесстування за методикою «Визначення схильності до відхилень» (А. Орел) було з'ясовано, що 42 дитини серед досліджуваних мають середній ступінь схильності до відхилень в поведінці, причому середній бал (коефіцієнт ступеня схильності до відхилень) у дівчаток трохи вище, ніж у хлопчиків. При цьому, всі випробовувані набрали не більше 7-ми балів за шкалою установки на соціальну бажаність (середній бал). Це означає, що результати даної методики можна вважати достовірними.

Виходячи з аналізу результатів проведеного нами анкетування щодо визначення цінностей, можна зробити висновок про те, що системи цінностей девіантних та недевіантних підлітків багато в чому відрізняються. Для недевіантних підлітків найбільш важливими є, в основному, здоров'я, щастя в родині, любов, дружба, освіту та ін. Для девіантних підлітків пріоритетними цінностями виступає матеріальна забезпеченість, розваги, відпочинок, влада, кар'єра та ін.

Однією з першорядних причин формування саме таких ціннісних орієнтацій у недевіантних підлітків, на наш погляд, є той факт, що головним

фактором, більшою мірою сприяє формуванню ціннісних орієнтацій підлітків, виступають засоби масової інформації, соціальна вулична мікросередовище, аматорські об'єднання та ін., в той час, як для соціально адаптованих підлітків таким фактором залишається сімейне виховання.

Також, у недевіантних підлітків відзначається слабка диференціація цінностей в цілому. Що стосується сфери навчання і освіти, то для більшості таких підлітків дана сфера не є цінністю, що формує низьку мотивацію навчання. Соціально адаптовані підлітки більшою мірою орієнтовані на освіту, саморозвиток і духовне просвітництво.

Провівши діагностику за методикою Потьомкіної «Соціальні установки», ми отримали результати, що в основному у порівнянні з дітьми недевіантної поведінки, у схильних до девіацій підлітків завищені показники на такі установки як свобода (самий високий), гроші, егоїзм, праця, влада, низькими є установки на процес, альтруїзм. На установку «результат» показник також є досить високим, але в ході бесід з'ясувалося, що всі установки, які можуть бути позитивними у схильних до девіантних проявів дітей жорстко прив'язуються до бути результативним у своєму соціальному оточенні, а методи досягнення поставлених цілей часто обираються, не зважаючи чи є вони соціально допустимими та бажаними.

Для соціальної роботи з такими дітьми нами було розроблено рекомендації щодо роботи, спрямованої на забезпечення відповідного виховання, навчання і розвиток індивіда, який із тієї чи іншої причини опинився у складній життєвій ситуації і засвоїв спотворені ціннісні орієнтації та соціальні установки, роботи з батьками задля корекції неблагополучного сімейного середовища та у мікросередовищі перебування дитини та з самими дітьми. Так, наприклад, розроблена програма соціальної роботи на формування позитивних життєвих цінностей. Важливим методом формування бажаних соціальних установок є тренінг та організація соціального середовища дитини - підлітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л. А. Психология девиантного поведения : учеб.-метод. комплекс / Л. А. Азарова, В. А. Сятковский. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2009. – 164 с.
2. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В. Г. Алексеева // Психол. журн. - 1984. - Т. 5. - № 5. - С. 63-70.
3. Антилогова Л. Н. О взаимосвязи ценностных ориентаций и нравственной активности личности [Электронный ресурс] / Л. Н. Антилогова // Сибирская психология сегодня : сб. науч. трудов. - Кемерово : Кузбассвуиздат, 2003. - Вып. 2. -Режим доступа : <http://hpsy.ru/public/x2629.htm>.
4. Бадмаев С. А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников / С. А. Бадмаев ; Под ред. И с предисл. Гройсмана А. Л. – М. : Магистр, 1999. – 95 с.
5. Баженов В. Г. Психологические механизмы коррекции девиантного поведения школьников / В. Г. Баженов, В. П. Баженова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2007. – 320 с.
6. Балакірєва О.М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві / О.М. Балакірєва // Український соціум. – 2002. – №1.– 150 с.
7. Бандура А Подростковая агрессия : изучение влияния воспитания и семейных отношений / А Бандура, Р. Уолтерс. – Москва : Апрель Пресс : Эксмо-Пресс, 2000. – 510 с.
8. Беличева С. А. Основы превентивной психологии / С. А. Беличева. – М. : Редакц.-изд. центр консорциума «Социальное здоровье России», 1994. – 221 с.
9. Беличева С. А. Превентивная психология в подготовке социальных педагогов и психосоциальных работников : учебн. пособие / С. А. Беличева. – СПб. : Питер. 2012. – 336 с.
10. Белоусова З. И. Социально-психологические проблемы девиантного поведения детей и подростков : учебн. пособие / З. И. Белоусова, В. В.

Овсянникова. – Запорожье : ЗГУ, 1998. – 87 с.

11. Битуева А. В. Особенности структурного строения ценностных ориентаций [Электронный ресурс] / А. В. Битуева // Credo New. - 2000. - № 3.

- Режим доступа : <http://credonew.ru/content/view/184/25/>.

12. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : Курс лекцій / О. І. Бондарчук. – МАУП, 2006. – 88 с.

13. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація : навч. посібник для соц. п-ів та практичних пс-ів освітніх закладів / за ред. О. М. Полякової. – Суми : Університетська книга, 2009. – 346 с.

14. Виничук Н. В. Психология аномального поведения : учебн. пособие [Электронный ресурс] / Н. В. Виничук. – Владивосток : ТИДОТ ДВГУ, 2004.

– 198 с. – Режим доступа : <http://studentam.net/content/view/989/27/>

15. Волошок Е.В. К проблеме развития направленности личности в условиях дисфункциональной семьи [Текст] / Е.В. Волошок // Материалы Международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов». – Выпуск 8. – М.: Изд-во МГУ, 2002. – С. 28–29.

16. Воронцова М. В. Теория деструктивности : учебн. пособие / М. В. Воронцова, В. Н. Макаров, Т. В. Бюндюгова. – Таганрог : Издатель А.Н. Ступин, 2014. – 360 с.

17. Воспитание трудного ребенка: Дети с девиантным поведением : учеб.-метод. пособие / под ред. М. И. Рожкова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 240 с.

18. Воспитание трудного ребенка: Дети с девиантным поведением [Текст]: учеб.-метод. пособие; под ред. М.И. Рожкова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 240 с.

19. Выготский Л.С. Психология подростка: Педология подростка. Хрестоматия / Л.С. Выготский. [Сост. Фролов Ю.И.] – М., Российское педагогическое агентство, 1997. – 326 с.

20. Выготский, Л.С. [Критические периоды детского развития] [Текст] / Л.С. Выготский // Психология конфликта: хрестоматия / сост. и общ. ред. Н.В.

- Гришиной. – 2-е изд., доп. – СПб., «Питер», 2008. – С. 200–205.
21. Выготский Л.С. Педагогическая психология [Текст] / Л.С. Выготский; под ред. В.В. Давыдова. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – С. 263–269.
22. Выготский Л.С. Психология развития ребенка [Текст] / Л.С. Выготский. – М.: ЭКСМО, 2005. – 512 с.
23. Выготский Л.С. Психология развития человека [Текст] / Л.С. Выготский. – М.: Смысл, ЭКСМО. – 2003. – 1136 с.
24. Выготский, Л.С. Собр. соч. в 7-ми т. Т. 4. Детская психология [Текст] / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
25. Гоголева А. В. Аддиктивное поведение и его профилактика. – 2-е изд., стер. – М. : Московский психолого-социальный ин-т; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2003. – 240 с.
26. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / А. Д. Гонеев, Н. И. Лифинцева, Н. В. Ялпаева; [под ред. В. А. Сластенина]. – 3-е изд., перераб. – М. : Академия, 2004. – 272 с.
27. Гонеев А. Д. Работа учителя с трудными подростками : учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений / А. Д. Гонеев, Л. В. Годовникова. – М. : Изд. центр «Академия», 2008. – 240 с.
28. Гузева М.В., Леонова О.В. Актуализация проблемы подготовки специалиста социально-педагогической сферы // Гуманитарные науки и образование. – 2015. – № 3. – С. 23.
29. Девиантология: хрестоматия [Текст] / автор-составитель Ю.А. Клейберг. – СПб.: Речь, 2007. – 412 с.
30. Деятельность, сознание, личность / А.Н. Леонтьев, Д.А. Леонтьев, Е.Е. Соколова. – М. : Смысл; ППП Тип. Наука, 2005. – 431 с: ил.
31. Донцов А. И. К проблеме ценностей субъекта коллективной деятельности / А. И. Донцов // Вопр. психол. - 1979. - № 3. - С. 29.
32. Драченко В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури : автореф. дис. на здобуття

- наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В. В. Драченко. - К., 2008. -24 с.
33. Егоров А. Ю. Нехимические зависимости / А. Ю. Егоров. – СПб. : Речь, 2007. – 190 с.
34. Еникеев М.И.Общая и социальная психология. Учебник для вузов / М.И.Еникеев. – М.: Издательская группа НОРМА–ИНФРА• М, 1999. – 624 с.
35. Еникеев М.И.Юридическая психология. С основами общей и социальной психологии: Учебник для вузов / М.И.Еникеев. — М.: Норма, 2005. — 640 с: ил.
36. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности / А. Г. Здравомыслов. — М.: Политиздат, 2005. — 223 с.
37. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): [учеб.пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / Е. В. Змановская. – Изд. 3-е, испр., доп. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 286 с.
38. Иващенко А. В. Нравственные ценности и особенности их освоения школьной молодежью в современных условиях / А. В. Иващенко, Н. В. Фролова. -М., 1996. - 158 с.
39. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція) : навч.-метод. Посібник / Н. В. Квітковська. – Миколаїв, 2010. – 240 с.
40. Ківенко Н. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма : Моногр. / Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. – Ірпінь : Акад. держ. податк. служби України, 2002. – 240 с.
41. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения : учебн. пособие для вузов / Ю. А. Клейберг. – 2-е изд. – М. : ТЦ Сфера, 2007. – 360 с.
42. Ковальчук М. А. Девиантное поведение: профилактика, коррекция, реабилитация : [пособие] / М. А. Ковальчук, И. Ю. Тарханова. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2013. – 286 с. – (Библиотека психолога).
43. Короленко Ц. П. Психосоциальная аддиктология / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева. – Новосибирск : Олсиб, 2001. – 251 с.

44. Котляров А. В. Другие наркотики, или Homo Addictus: Человек зависимый / А. В. Котляров. – М. : ООО «Психотерапия», 2006. – 480 с.
45. Лютий В.П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки: Навчальний посібник. / В.П. Лютий - К.: Академія праці і соціальних відносин, 2000, -54 с.
46. Максимлюк С.А. Анализ причин девиантного поведения несовершеннолетних // Социальная работа. – 2012. – № 4. – С. 92-96.
47. Максимова Н. Ю. Курс лекций по детской патопсихологии : учебн. пособ. / Н. Ю. Максимова, Е. Л. Милютин. – Ростов н/Д. : Феникс, 2000. – 576с.
48. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / Н. Ю. Максимова ; [ред. : С. В. Головкин]. – К. : Либідь, 2011. – 520 с.
49. Макушина О. П. Психология зависимости : учебн. пособие [Электронный ресурс] / О. П. Макушина. – Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2007. – 78 с. – Режим доступа : <http://window.edu.ru/resource/297/59297/files/m07-115.pdf>
50. Мамардашвили М.К. Введение в психологический анализ учебно-воспитательного процесса: К пространственно-временной феноменологии событий знания / М.К. Мамардашвили [Сост. В.А. Гуружапов]. – Москва : АНО ПЭБ, 2008. – 333 с.
51. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика. Полный курс : учебник для бакалавров / Л. В. Мардахаев. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во Юрайт, 2015. – 817 с.
52. Мельник Э. В. О природе болезней зависимости: (алкоголизм, наркомания, «компьютеромания» и др.) / Э. В. Мельник. – О., 1998. – 399 с.
53. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство / В. Д. Менделевич. – М. : МЕДпресс, 2001. – 592с.
54. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения : учебн. пособие / В. Д. Менделевич. – СПб. : Речь, 2005. – 445 с.
55. Міщик Л. І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Міщик, З. Г. Білоусова ; Запорізь. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2003. – 106 с.

56. Морозова Л.П. Еволюція системи ціннісних орієнтацій української молоді в умовах соціокультурних змін /Л.П. Морозова// Нова парадигма. – 2003. – Вип. 34. – С. 15
57. Немченко С. Г. Педагогічна корекція девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи : монографія / С. Г. Немченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 262 с.
58. Овчарова Р.В. Технологии профессиональной деятельности практического психолога образования: [учебн. пособие для студ. спец. вузов]. / Р.В. Овчарова. – М.: ТЦ «Сфера»: ООО «Юрайт-М», 2001. – С.255-261.
59. Парсиева Л.К. Социальная работа с молодежью: к постановке проблемы / Л.К.Парсиева, Л.Б. Гацалова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 9. – С. 166-167.
60. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс. - М. : Аспект Пресс, 1998. - 266 с.
61. Парфанович І. І. Система попередження і подолання девіантної поведінки дівчат : монографія / Парфанович Іванна Іванівна. – Т. : ТНПУ, 2012. – 367 с.
62. Пенішкевич Д. І. Соціальна педагогіка : модульна технологія навчального курсу / Д. І. Пенішкевич, Л. І. Тимчук. – Чернівці : ЧНУ, 2010. – 496 с.
63. Перепелиця М.В. Державна молодіжна політика в Україні / М.В. Перепелиця. – К., 2001. – С. 70.
64. Перешеина Н. В. Девиантный школьник: Профилактика и коррекция отклонений / Н. В. Перешеина, М. Н. Заостровцева. – М. : ТЦ Сфера, 2006. – 192 с.
65. Попова И. М. Системный подход в социологии и проблема ценностей / И. М. Попова. // Вопр. филос. - 1968. - № 5. - С. 20-25.
66. Проблемы социальных девиаций : учебн. пособие / Под ред. д-ра филос. наук, проф. Е. П. Агапова [Электронный ресурс]. – Ростов-на-Дону : Центр универсальной полиграфии, 2010. – 271 с. – Режим доступа : <http://roovee.net/c179/item1318480-down.html>
67. Простяков В. В. Психолого-педагогические причины и условия,

- влияющие на формирование девиантного поведения несовершеннолетних // Юридическая психология. – 2011. – №1. – С.24-26
68. Простяков В.В. Психолого-педагогические причины и условия, влияющие на формирование девиантного поведения несовершеннолетних // Юридическая психология. – 2011. – №1. – С.24-26.
69. Психологическая работа с девиантными подростками: проблемы и возможности: монография / [А. М. Медведев, Т. В. Прокофьева, А. В. Юнда, Д. М. Зиновьева, Е. В. Панкратова] – Волгоград: Изд-во ФГОУ ВПО ВАГС, 2009. – 316 с.
70. Пыльцина И.Ю. Основные аспекты профилактики девиантного поведения подростков на этапе возрастного кризиса в рамках социальнопедагогической деятельности // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. - 2009. - №4. - С. 1-8.
71. Русанов М.В. Аналіз понять ціннісних орієнтацій та соціальних установок/М.В. Русанов// Збірник тез доповідей 74-ї щорічної студентської конференції Одеського національного університету імені І.І.Мечникова 26-27 квітня 2018 р. Одеса. - О.: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2018. – С.147-149.
72. Сорочинська В. Є. Основи превентивної педагогіки : [навч. посіб.] / В. Є. Сорочинська. – Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського, 2008. – 173 с.
73. Социальная педагогика: Курс лекций / Под общей ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000.– 416 с.
74. Социальная работа с девиантными подростками // SCI-ARTICLE. URL: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1426849792> (дата обращения: 26.03.2016).
75. Старшенбаум Г. В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей / Г. В. Старшенбаум. – М. : Когито-Центр, 2006. – 368 с.
76. Степанов В. Г. Психология трудных школьников : учебн. пособие для студентов высших учебных заведений. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический Проект; Трикста 2004. – 560 с. – («Gaudeamus»).
77. Сурина И. А. Ценностные ориентации как предмет социологического

исследования / И. А. Сурина. - М., 1996. - С. 3.

78. Тарновська О. С. Девіантна поведінка підлітків і превентивна робота : навч.- метод. посіб. Ч. 1 / О. С. Тарновська ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці : Рута, 2003. – 82 с.

79. Титаренко, А. И. Структуры нравственного сознания / А. И. Титаренко. - М., 1974. - С. 25-28.

80. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія / Тетяна Федорченко. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2011. – 492 с.

81. Фіцула М. М. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання : навч.-метод. посібник/ М. М. Фіцула, І. І. Парфанович. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 432 с.

82. Фіцула М. М. Методика попередження і подолання педагогічної занедбаності учнів загальноосвітніх шкіл / М. М. Фіцула. – Ужгород, Тернопіль : Мистецька лінія, 2002. – 228 с.

83. Фурманов И. А. Профилактика нарушений поведения в учреждениях образования / И.А.Фурманов, А.Н.Сизанов, В.А.Хриптович. – Минск : РИВШ, 2011. – 250 с.

84. Хомич А. В. Психология девиантного поведения : учебн. пособие [Электронный ресурс] / А. В. Хомич. – Ростов-на-Дону : Южно-Российский Гуманитарный Институт, 2006. – 140 с. – Режим доступа : <http://khomich.narod.ru/DEVIANTNOE-POVEDENIE/Deviantnoeposobie.htm>

85. Шемякина О.О. Психолого-педагогическая деятельность по профилактике девиантного поведения подростков // Психология и право. – 2011. – № 4. – С. 77-87.

86. Шипунова Т.В. Технология социальной работы. Социальная работа с лицами девиантного поведения. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 240 с

87. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков / Л. Б. Шнейдер. – М. : Академический Проект ; Трикста, 2005. – 336 с. –

(Психологические технологии).

88. Щепова Д. Р. Ціннісні орієнтації як складова спрямованості особистості.
89. Цильмак А. Н. Теоретические основы социальных установок / А. Н. Цильмак // Вісник Одеського національного університету. Психологія. - 2012. - Т. 17, Вип. 8. - С. 183-189.
90. Эльконин Б.Д. Кризис детства и основания проектирования форм детского развития [Текст] / Б.Д. Эльконин // Вопросы психологии. –1992. –№ 3.– С.7– 13.
91. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды [Текст] / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
92. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте [Текст] / Д.Б. Эльконин // Вопросы психологии. – 1971. – № 4. – С. 18–28.
93. Эльконин Д.Б. Проблема периодизации психического развития [Текст] / Д.Б. Эльконин // Тезисы всесоюзного съезда психологов. – М., 1968. – Т. 1. – С. 40–48.
94. Эриксон Э. Детство и общество [Текст] / Э. Эриксон – СПб.: ИТД «Летний сад», 2000. – 416 с.
95. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис [Текст] / Э. Эриксон.– М.: Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
96. Эриксон Э. Трагедия личности [Текст] / Э. Эриксон. – М.: Алгоритм, Эксмо, 2008. – 256 с.
97. Юнг К.Г. Архетип и символ [Текст] / К.Г. Юнг. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.
98. Ядов В. А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии : сб. ст. - М., -1975. -С. 89-105.
99. Ялом, И. Экзистенциальная психотерапия [Текст] / И. Ялом. – М.: Независимая фирма «Класс», 2000. – 576 с.
100. Яницкий М. С. Особенности массово-коммуникационных

предпочтений в зависимости от типа индивидуальной ценностной системы / М. С. Яницкий // Вестн. Кемеровского гос. ун-та. - Кемерово : ЮНИТИ, 2005. - № 2 (22). - С. 15-18.

101. Groningen, R. Mean or green? Value orientations, morality and prosocial behavior / R. Groningen. - Berlin, 2008. - 204 p.

102. Hofstede, G. Cultures and Organizations: Software of the Mind / Geert Hofstede. London : McGraw-Hill, 1990. - P. 6-7.

103. Kluckhohn, F. R. Variations in value orientations / F. R. Kluckhohn, F. L. Strodtbeck. - Evanston, IL : Row, Peterson, .1961. - P. 5-48.

104. Schwartz S.H. Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries // M. Zanna (Ed.). Advances in experimental social psychology. New York: Academic Press, 1992. Vol. 25. P. 42-46

105. Van Lange, P. From games to giving: social value orientation predicts donations to noble causes / P. Van Lange , R. Bekkers , T. Schuyt // Basic and applied social psychology. - 2007. - № 29 (4). - P. 375-384.